

Puk vuäitt tuejjeed vuõiggâdvuõðmeâldlubun

Mij haa'leep õhttsažkå'dd, kåå'tt lij vuõiggâdvuõðmeâldlaž pukid.

Vuõiggâdvuõðmeâldlažvuõtt lij vuõiggmiõllsažvuõtt da tõt, što poliittlaž tu'mmstõõggivui'm ni keän nue'dđ ij šõõdd toolkte'mmen. Mij miõlâst vuõiggâdvuõðmeâldlaž lij vasttõõzz juâkkmõš tää'ssteâddsânji nu'tt, što pue'rrvââjjamriikk vuâðð seill ravvsen.

Mij haa'leep Lää'ddjânnam, ko'st oummu peä'sse räaidain hoiddu já'ttlânji. Haa'leep viikkâd čõõð kuei't neä'ttel hâiddtä'kkõõzz pirr Lää'ddjânnam da serddjed kuddnalla toi'mmjeei jiijjâs dâhttar – jiijjâs hoi'ddjeei –ma'lle.

Mi'jjid lij vääžnai, što päärnai da nuõri mättjempuâðõõzzid vuäžžat jáårgled pue'rab árra. Haa'leep, što škooul lie staa'nes da šiõgg pirrõõzz päärnai da nuõrid mättjed di u'čtee'lid mätt'ted. Mij täävtõssân lij uu'ceed klaassi joukkšorradvuõðid, što u'čtee'lin pääcc jäänab äi'ğğ škoulnii'kkid.

Jeä'p haa'led vuejjad puõccihoi'ddjee'jid, u'čtee'lid, pää'lsid, kauppuâjjlaid, poddnii'kkid da mäångid jee'nes tuâjjlaid ââ'jje'tmes pä'lkk-kåppa. Mij haa'leep, što tuâjj-jie'llem oou'deet õõutâst suâvee'l da raajee'l, ij keâškee'l da reiddlââ'stee'l.

Politiikkâst lij pâi kõõččmõš ärvv-valljummšin. Vue'ljespie'llhalltõs veekk Lää'ddjânnam puâstârra. Tõn diõtt koo'ddin da pue'rrvââjjamvuu'din ålgg tu'mmjed tu'mmstõõggid, kooivui'm pue'reet mij juõ'kkka aarg.

Haa'leep maaccted oummui na'ddjõõzz tõõzz, što vuõiggâdvuõðmeâldlaž õhttsažkå'dd lij vuei'tlvaž da što ij ni keän nue'dđ šõõdd toolkte'mmen. Puk vuäitt tuejjeed vuõiggâdvuõðmeâldlubun da tõt, mii lij vuõiggâdvuõðmeâldlaž, lij še jeårmmâi. Tä'st lij kõõččmõš kiið kå'dd- da vu'vddvaalin.

Jå'ttlââ'ttet hoiddu piâssmõõžž

Mij miõlâst juõ'kkkaž ålgg vuei'tted luõ'ttjed tõõzz, što hâaid vuäžž taarb mie'ldd da nokk ääi'jpeä'lnn kå'sšel kossâdvuõðâst huõlkani.

Vuâððtiõrvâsvuõttthuõllu da puõzlmî ouddkiõ'tte cõggmõ'sše ålgg sa'tssjed jäänab ko åå'n, što pâ'ststep cõggâd puõzlmî neeu'rben šõddmõõžž da kie'ppeed kaallšõs kääzzkõõzzi taarb. Mij tuõ'lljep kuei't neä'ttel hoiddu piâssmõõžžâst kirrsâ'ttem hâaidast vuâððtiõrvâsvuõttthuâlast juõ'kk å'rnn Lää'ddjânnmest. Njää'lm tiõrvâsvuõttthuâlast hoiddu ålgg piâssâd kooum mäân-pââ'j se'st.

Vuâððtiõrvâsvuõttthuâlast ålgg vä'ldded ââ'nma jiijjâs dâhttar da jiijjâs hoi'ddjeei –maall. Tåt pue'rad kääzzkõõzz da ä'sšnektåðvažvuõð di kie'ppad koolaid.

Miõlltiõrvâsvuõð vaiggâdvuõðivui'm ålgg še piâssâd hoiddu já'ttlânji. Digitaal'laž miõlltiõrvâsvuõð vuõssmäâ'tt kääzzkõõzz å'lğge lee'd ta'rjeemnalla da juõ'kkkast ålgg

piässâd tōid hiâlpâld. Miölltiōrvâsvuōttvaiggâdvuōdi vuâmmšummuž jee'res hââid
ōhttvuōđâst âlgg pue'reed.

Kääzzkōōzzi vuâžžamvuōđ âlgg pue'reed pukin pue'rrvââjjamvuu'din vââ'ldēe'l ââ'nma
digikääzzkōōzzid, ougglōsvuâsttavâlddmōōžžid, joo'tti kääzzkōōzzid di liâđglaž
ââi'jva'rrjummuž. Tâi paaldâst âlgg staaneed še â'rbbvuōđlaž fyyslaž vuâsttavâlddmōōžžâst
jââ'ttem le'be te'l fonōhttvuōđ.

Jâârglet pâârnai da nuōri mâtjtjempuâđđōōzzid pue'rab ârra

Juō'kk pâârnže âlgg staaneed vue'kkšōs vuâđđmât'tōōzz, mâtjtjummuž tuârj da taarb
meâldlaž mâttmateriaalid â'lddškoolâst. Pei'vvpōōrtin da škooulin â'lğge lee'd nokk staa'nes
da siltteei vuōrâsoummu. Ämmtallaš škooultōōzzâst âlgg ââ'nned huōi â'lddmât'tōōzz
meâ'rest.

Kuei'tekksaž ouddmât'tōs ravvad pâârnai škooulvaalmâšvuōđ da vie'kkat ainsmâ'tted, što
pukin pâârnain lie seâmma vuei'ttemvuōđ mâtjtjummša. Juō'kk pâârnast âlgg lee'd ri'jttjeei
kiölltäidd, ko škooul âlgg. Tōn diōtt lââ'ddkiöll le'be ruōcckiöll nu'bben kiöllân (S2)-mât'tōōzz
âlgg oodeed da lââ'zzted.

Škooulid âlgg staaneed mâtjtjemrââuh rââ'jtee'l te'lfooni heâmmēei ââ'nnem mât'tciâssin,
ravvee'l u'čtee'li pedagooglaž frijjuvōđ tu'mmjed suâppi mâtjtjemnaa'lin da tuō'll'jee'l
joukkšorradvuōđid nokk u'ccen. Mij täâvtōssân lie jâânmōsân 20 škooolnee'kk
joukkšorradvuōđ vuâđđmât'tōōzzâst, jeâ'rben vue'lmōs ee'kk-klaassin.

Škoouli da mât'tstroi'ttli tuâjjlažkââ'ddest â'lğge lee'd ri'jttjeei kuânst heâmmōōzz ouddkiō'tte
cōggmō'sše da kâssjōōttâmtâimmvââ'ld âlgg lââ'zzted.

Puârersi va'stteemvuōđ vuâssōōttâd škooul da pōōrt kōskksaž ōhttsažtuōjju âlgg ravveed.
Škooul da pōōrt kōskksaž ōhttsažtuâjj âlgg tuârjjeed huōltee'jid.

Koo'ddin da pue'rrvââjjamvuu'din âlgg šiōhttlōōttâd tuōđlânji pâârnai da nuōri lâssnee
pannalla vââjjmō'sše di vuâittmōōžž va'žžtōōzzid. Škooulin âlgg vâ'ldded ââ'nma pue'rmōs
tuejjeem täâ'zz tââimaid pâârnai da nuōri pue'rrvââjjmōōžž tuârjjeem diōtt jeâ'rbi mie'ldd
pei'vvryytm vue'zzeld. Tue'les- da jeâ'kkespei'vvtōi'mmjummuž âlgg oodeed da cōōnnâd
škooulpeei'v vue'ssen.

Škooulin âlgg sa'tssjed pōōšši vâârroummui rekrytâsttmō'sše. Ķeeu'summuž âlgg kie'ppeed
škooul- da mât'tstrooi'telmeâldlaž toi'mmjem-maalli veâkka di pue'ree'l pâârnai da nuōri
toobd- da vuârvaaktemtââidaid.

Škooulin da mât'tstroi'ttlin šōddi nuōrituâj âlgg ouu'deed di pâârnai da nuōri kääzzkōōzzi
vuâžžamvuōđ âlgg pue'reed.

Šōddâm da mâtjtjummuž tuârjjeei ouddpeâmm da ouddmât'tōs â'lğge lee'd puki
vuâžžamnalla. Ä'lddškooul ōhttvuō'tte âlgg noorrâd še jee'res pâârnai da nuōri kääzzkōōzzid
da stâarjōōzzid. Tuârjjee'l stâarjōōttmōōžž cōggâp cârroōttmōōžž da kie'ppeed ōhttnažvuōđ.

Koo'ddin älgg ainsmâ'tted, što nuu'bb tää'zz škooultõs seill tuõdi mäauste'mmen, što juõ'kk nuõrast lij vuei'ttemvuõtt cõõdted nuu'bb tää'zz mäattaid.

Piärpolitiikk ruõ'psses lääi'jen ä'lğge lee'd ouddkiõ'tte cõggi da mäauste'mes vue'llgaž kõddâz kääzzkõõzz. Organisaatioin lij tää'rkes rool piärrjid ta'rjjuum vue'llgaž kõddâz kääzzkõõzzi puu'ttee'jen di ä'sštobddjen. Päärnaisuõjjlummsest älgg serddjed ouddkiõ'tte cõggi da piärkõskksaž toi'mmjummša.

Päärnai da nuõri pannalla vääjimõš vuäitt oudldâ'sttd še viõkkvä'ldden. Tõõzz kässjõõdât viõkkšumus naa'lin määngsuärggsaž õhttsažtuâjain, koozz vää'ldet mie'ldd še pärna le'be nuõr huõlteei.

Juõ'kk kää'ddest älgg tuejjeed tuärj ta'rjjummuž strategia ouddpeâmmast nuu'bb tässa, mâ'st linnjeet, måkam tuärj da måkam resuursivui'm ta'rjjeet.

Staanet ää'kkoummuid toi'mmjeei kääzzkõõzzid

Ää'kkoummuid älgg tä'kkkeed staa'nes puä'resvuõd toi'mmjeei kääzzkõõzzi veäkka. Mij õlggâp ää'nnd huõl, što ää'kkoummuid lie ta'rjjeemnalla taarbid va'stteei kääzzkõõzz le'be hâiddpäi'kk te'l, ko tøn taarbaš. Ää'kkoummui säursmättmõ'sše, õhttsallaš jâlstummsa di kääzzkõõzzid, koid viiggât põ'rte da kook staa'neet toi'mmjempâstlvažvuõd, älgg sa'tssjed.

Mij miõlâst vuä'mmoummui hâaid tuâjjlai meär ij vuäžž kie'ppeed, što hâaid tää'ss ij huännan da tuâjjlai kuârmtõs lâssan.

Ruâtthâaid kritee'rid älgg tuejjeed õõutmeâldli'žžen pirr Lää'ddjânnam, tuärjkkääzzkõõzz ä'lğge lee'd ta'rjjeemnalla di ruâtthâaidast mahssum tuärjjõõzz meä'rest älgg ää'nnd huõl. Tuâjjlaid, kook ä'ne huâl sij äkkõõvvâm puärrsin, älgg pâ'sttd tuärjjeed pue'rben ko ää'n, što sij vuäi'tte tuâjj-jie'llmest kuârmtteei jie'llemvue'jjest.

Keäll'jeei tääll da šornnummuš ra'vves vuâdđkääzzkõõzzi vuei'tlvõ'sttjen

Koo'ddin älgg činlmõõvvâd šornnummuž da reâuğlažvuõd ravveei tää'maid vuâdđkääzzkõõzzi staa'neem diõtt. Pue'rrvââjjamvuu'di vuâllapääccõõzzi kâ'ttemõõlgtemvuõd älgg kuu'kkkeed, što pue'rrvââjjamvuu'din lij vuei'ttemvuõtt oou'deed toi'mmjummšeez vuä'nkõs äi'ğgkõõsk kiõčcmõõžžtää da kääzzkõõzzid vaareei čuõppmõõžžitää.

Mij haa'leep ainsmâ'tted, što õõlmâs piidväärain mahssum investâsttmõõžžin da ha'ñkkummsin jää'kktet päi Lää'ddjânnam laa'jjid, tuâjjlää'jjsiõttummuž da tuâjjmäinnsuâppmõõžžid. Täivui'm staa'neet tuâjjlai sââ'j, ravveet reâuğlažvuõd da lää'dd põrggsi keâštõõttâmpâstlvažvuõd di cõõggât ooumažkaaup.

Jie'llemviõkksa kää'dd

Kää'dd ä'lğge sa'tssjed reâuğlažvuõttkääzzkõõzzi toi'mmjemvuõ'tte da odd jäänab vaaikteei toi'mmjem-maalli tuejjummša. Vuä'sttemkääzzkõõssân puu'ttum reâuğlažvuõttkääzzkõõzzin älgg še sa'tssjed kääzzkõõzz vaaiktemvuõ'tte.

Reaugarvuott- da jie'llemvue'kk-kääzkköözid älgg ta'rjjeed õout õhttvuottvälddmõõžž vuãđjurddi vuãdald da tõk ä'lğge va'stteed vuu'd tuájjoocci, põõrgâsnii'kki da tuájju'vddji taarbid. Reaugarvuottkääzkkööz ä'lğge tuärjjeed nu'tt jã'ttlõs reaug vuãžžmõõžž ko še oummui individuaal'laž taarbid. Mij täãvtõssân lij, što juõ'kkkaž pâstt vuãžžad reaug pâstlvažvuõðees meãdlânji.

TJ-kääzkkööz ä'lğge tuärjjeed põõrgsid tuájttãttmõ'sše õhttneeï aa'sšin da vie'kkted tõid tuájttãtted še oummuid, kook lie heãjab reaugmarkkãnsãã'jest. Altteeï põõrgâsnekka älgg ta'rjjeed mentorãsttmõõžž uu'ccmõsân kuei't vuõssmõs ee'jj äãï'j.

Jeãlõõttmõõžžãst lij kõskksaž rool reaug vuãžžmõõžžãst. Koo'ddin älgg ouu'deed reauggveãrlaž jãnnmãserddmõõžž da jeãlõõttmõõžž kääzkköözid da lâãzzted jeãlõõttmõõžž alggmãã'tt kääzkköözï vaaktemvuõð di ainsmã'tted, što jee'res kääzkkööz tuärjje Lãã'ddjãnnma jeãlõõttmõõžž.

Koo'ddin älgg sa'tssjed jãnnmasi'rddji jã'ttlõs læã'dd- da ruõcckiõl mãttjummsã, mãttai alltummã da reaug vuãžžmõ'sše. Reauggveãrlaž jãnnmãserddmõõžž kääzkköözid älgg noorrãd õout pãikka õhttsažtuãjast jee'res ve'rğgnii'kkivui'm. Reaug vuãžžmõõžž cõglõõžžid, mã'te reauggooccest ou'dde pue'tti çãrstummã, älgg kãssjõõttãd jã'ttlânji.

Koo'ddin älgg ouu'deed jeã'rben jãnnmãserddã jie'nni jeãlõõttmõõžž, mii ravvad piãrrji pue'rrvããjjmõõžž di pããrnai vuei'ttemvuõðid pi'rğgeed da kãddned õhttsažkãdda.

Koo'ddin älgg tuejjeed ra'vves vuãđ põõrgâsnekvuõ'tte da tuejjeed õhttsažtuãj põõrgsi-, mãttstroï'ttli- da tu'mmstõktuejje'e'jivui'm. Koo'ddin älgg ainsmã'tted, što siõm põõrgsin lie še oudldõõžž o'nsted ta'rjjõskeãstain. Tãt šãdd ouddmiãrkãn keãsttjãttmõõžžï kritee'rid toolkvubun tuejje'e'l.

Kãã'dd ä'lğge ouu'deed jeã'rben ruãnn investãsttmõõžžï teãuddjummuž. Kriittlaž infrastruktuur, mã'te çãã'cchuãl, älgg tuõ'll'jed jiiijãs kãõðin. Kãã'dd ä'lğge lee'd jãrrõstããl mallouddmiãrk da ha'ñkkummsin älgg ouu'deed keãll'jeeï ouddnummuž.

Viõkkšõs pue'rrvããjjãmmvu'u'd

Pue'rrvããjjãmmvu'u'din älgg tuejjeed aa'sšid pue'rben, što vuei'ttep staaneed tãã'rkes kääzkköözid tõï kuãrrsen tuejjummuž sãjja.

Pue'rren tuõttum tuejjeem tãã'zz tããimãid älgg vuãžžad pue'rrvããjjãmmvu'u'din viõkkšubun ãã'nma ko ouddãl. Puõzlmï diagnosãsttmõõžžãst da automãttlaž puõccjid kuõskki kee'rij ool piijjmõõžžin lij vuei'tlvaž ãã'nned kuãnsttjie'rm jããnãb ko ouddãl. Hãiddprosee'ssid älgg ooðeed da viõuseed obbvãlddsãnji. Kontrollvuãsttavãlddmõõžžid älgg kie'ppeed te'l, ko tõin jeãt vuãžžu miãrkteeï äãu'k.

Vãurrtuãjjlai ãã'nma älgg vã'ldded ãã'nma hã'ddlaakkriãžldõõgg õõlmãs tiõrvãsvuõttthuãlast. Privatt tiõrvãsvuõttkääzkköözï leigga õõuti toi'mmjee'ji kãõðid šõddmõ'sše da tõ'st seu'rrjam hõõ'ddi pãjjnummsã älgg kãssjõõttãd viõkkšubun ko ouddãl. Õõlmãs da privatt sektoorãst šõddi keãst'tõõlli toi'mmjummuž vuãkköözid älgg çouggãd.

Pue'rrvããjjãmmvu'u'di tu'tkkëem-, ouu'deem- da innovaatiotoi'mmjummuž teãggtummuž älgg ouu'deed da teãggtõõžž älgg ohjjeed še vuãđđu'tkkummsã.

Mã'tkk-koolai ko'rvummuž älgg se'rdded obbvõðstes Kelast pue'rrvããjjãmmvu'u'did.

Sa'tssjet tuâjjlai pue'rrvââjmmõ'sše kääzkkõõzzi keä'dgğjue'lğgen

Šiõgg jáá'dtummuš pue'rad tuâjjlai vuäittmõõžž da pue'rrvââjmmõõžž di miõl keässmõõžž tuâjjpaai'ki árra. Leä'p čõnnõõttâm täävtõõllád miárkteei kie'ppummuž koo'ddi da pue'rrvââjmmõõžž puõzžâlm diõtt meädda-áárrmõõžžid.

Tuâjjlaid álgg äjšmâ'tted šiõgg reáuggspraavdõ'sse da puu't'temvuõđ pue'rummša nu'tt, što šiõgg puäđõs kuásttai še tuâjjlai tiânnsin. Tuâjjlaid vuei'tet pä'lkkeed ouddmiárkkân tuâjjlažká'ddfoond pääi'k.

Juõ'kk Lää'ddjânnam kää'ddest da pue'rrvââjmmõõžž álgg pue'reed tuâjjlažká'dd vuei'ttemvuõđid vuässõõttâd tuâjjlaid kuõskki aa'sši valmštõõllma da tu'mmstõktuõjju ouddmiárkkân tuâjjlažká'ddjuâggtõõžž pääi'k.

Juõ'kk tuâjjli'žže álgg vuei'tlvâ'stted uu'ccmõsân koumm tiuddeemškooultõspei'v ee'jjest.

Jõs tuâjjlaž levvai le'be šâdd páá'mh, álgg ooccâd aktiivlânji kuânstid, kooi veákka tuâjjlaž vuäitt juä'tkked tuâjas. Reáuggpâstlvažvuõđ va'žžtõõžžin álgg vuei'tlvâ'stted reáuggkiččlõddmõõžž, ko'rvveei reauğ da sa'tssjed suávldeei reauğ kaunmõ'sše.

Leä'p čõnnõõttâm ouu'deed juõ'kk kää'ddest da pue'rrvââjmmõõžž tuâjjpuârastvââjmmõõžž tuärjjeei reáuggkõskkouddõõžž da jee'resnallšem pä'lkkeemtâáimai âânmõõžž.

Kää'dd da pue'rrvââjmmõõžž jie vuei't álggâ'tted tuâjju'vddiõlgtõõžžeez, pe'ce tõk á'lğge ainsmâ'tted, što ha'ŋkkummsin da jiijjâz õhttõõžžin jáä'kket še šiõgg tuâjju'vddipolitiikk.

Ââ'net huõl staarjõõttâmvuei'ttemvuõđin da sa'tssjet kulttuu're

Koo'ddin álgg tuärjjeed arggliikkummuž da ââ'nned huõl vuállamlaaggan da vuõkksõs liikkeemvuei'ttemvuõđin di ainsmâ'tted, što sie'brin di jee'res liikkeemtoi'mmjee'jin lie ri'jtteei oudldõõžž toi'mmjummuž riâššma.

Piârrji, koin lie uu'cces puätti, päárnai staarjõõttâmvuei'ttemvuõđid álgg tuärjjeed, što juõ'kk päárnast lij vuei'ttemvuõtt uu'ccmõsân õõut mie'rrkõõski šõddi staarjõ'sse. Mij täävtõssân lij, što juõ'kk päárnast da nuõrast lij vuei'ttemvuõtt õõut mäauste'mes staarjõ'sse škoolpeei'v õhttvuõđâst.

Juõ'kkkast álgg lee'd vuei'ttemvuõtt šõddâd kullum di vaaikted jiijjâs jie'llma da jälstempirrõõžž kuõskki tu'mmstõktuõjju.

Koo'ddin álgg ââ'nned huõl kulttuur jie'llemviõggâst da tâimmamvuei'ttemvuõđin, há't riikk halltõs ohjjad miárkteei čuõppmõõžžid kulttuur teäggto'sse.

Juõ'kk kää'ddest álgg tuejjeed konkreetlaž tâáimaid se'st õõ'nni õhttnažvuõđ kie'ppummuž tâimmprogramm.

Staa'nes da toi'mmjeei kää'dd

Juõ'kk jâlstemvu'vdd, lâ'nnvue'ss di gâaradvue'ss â'lğge lee'd šiõgg da staa'nes pääi'k jie'lled. Koo'ddin âlgg cõggâd jâlstemvuu'di čârstõõttmõõžž kää'vvtummuž, jââ'ttemõhttvueõdi da kääzzkõõzzi veäkka di sa'tssjed toolkvažhâddsaž aazzâmpuu't'tõ'sse. Gâaradvue'zzid âlgg oou'deed pue'ree'l tõi kääzzkõõzzid. Koo'ddin ij õõlg jâ'ttlâ'tted škoouli kõskksaž čârstõõttmõõžž škooulne'kken vâ'lddemvuu'di- da škooulva'lljummšivui'm. Škooulid âlgg tuärjjeed taarbi mie'ldd.

Mij miõlâst juõ'kk reâuggai oummust âlgg lee'd vuei'ttemvuõtt jâlsted šiõttlânji jõnn gâardin še. Gâarad â'lğge sa'tssjed toolkvažhâddsaž aazzâmpuu't'tõ'sse da viikkâd čõõđ aazzâminvestâ'sttemprograamid, ko halltõs vuejj vuâlas riikk tuärjjeem aazzâmpuu't'tõõzz da čuâpp jâlstemtuärjjoõzzâst. Kää'dd aazzâmkääzzkõõzzin âlgg vâ'ldded lokku sosioekonoomlânji heäjab sââ'jest le'ddi pärnaid, nuõrid da piärrjid.

Lää'ddjânnmest âlgg piijjâd täävtõssân põõrt'te'mesvueõđ jaukkummuž ekka 2030 mõõnee'st.

Koo'ddin âlgg sa'tssjed uu'ici kuddân âânnmõ'sše, čuõvtummša di staa'nes jââttlõkčâuddmõõžžid. Aarg staanvueõđ âlgg ravveed lââ'ssen gâaradplaanummšin, aazzâmpolitiikkid da toi'mmjeei kääzzkõõzzivui'm.

Koo'ddin âlgg ââ'nned huõl ka'tti da toolkvažhâddsaž joukkjââttlõkõhttvueõdin, kook ravvee še koo'ddi rool äimmõstoi'mmjee'jen. Jâlstemvuu'did âlgg plaaneed nu'tt, što kääzzkõõzz, staarjõõzz da tuâjjpääi'k lie vuällamnalla õõlmâs da keä'ppsõs jââttlõõgg kuânstivui'm. Juõ'kk kää'ddest âlgg tuejjeed äimmõsplan.

Liâdggčõhččâmluu'di ââ'nnmest šõddi hääitaid âlgg kässjõõttâd kõrrsubun ko ouddâl da tõi âânnmõõžž âlgg šiõttõõllâd jeä'rben gâardi kuvddlõõzzin ouddmiârkkân mie'rkkuum čõhččâmluu'di kue'ddemsõõ'jivui'm.

Ambulaans le'be čackkeemkää'dd tarbb ij kõiõjj sââ'j. Tõn diõtt peälštemtââim kääzzkõõstää'zzest da taimmamouldõõzzin âlgg ââ'nned huõl juõ'kk â'rnn Lää'ddjânnmest.

Read the full election program of the SDP

